

glednem času drugo izdajo te knjige ali drugo knjigo o tem predmetu. Zaradi tega morajo biti pisatelji in založniki pri izdaji poljudnoznanstvenih knjig čimbolj previdni in pazljivi.

Lavo Čermelj.

IZ SRBSKO-HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI. Vladislav Kušan: *Lišće na vjetru*. (Lirika.) Leon Kaiser: *Variante na stare teme*. (Proza.) Zagreb 1932. 134 str.

Kušan je brez dvoma lirski talent; je pa še jako neizkristaliziran, ne toliko formalno, kolikor vsebinsko. Le tako je moči razumeti nihanje med sladkobnim artizmom (Pastorale, Clown i colombina), med impresionistično pokrajinsko pesmijo (Starinski pejzaž, soneti), med nekaterimi religioznimi nastrojenji (Stara kapelica), pa spet med dvema, tremi posrečeno danimi socialnimi naglasi (Balada iz predgrada) itd. Pesnik zategadelj ni umel vseh teh raznolikih tonov enotno ubrati in tako zbirka pogreša predvsem notranjega sosledja, posamezne pesmi so si nesomerne in se medsebojno odbijajo. Kušanova izraznost je poleg tega dostikrat nekam starinska. Svoj pravi obraz je našel v pesmih „Ulični pjevači“, „Mutno veče“, „Appassionato“, naravnost fascinirala pa me je ekspresijska „Môra“ s silovito dinamiko razpoloženja in njemu idealno adekvatnim ritmom (učinkovite daktilske rime, ki jih ima srbskohrvatski jezik prav obilno, ki jih je pa poezija še vse premalo izčrpala).

Drugi del knjige ni enakovreden prvemu. Te novele so polne nekega verbalnega artizma pa pogosto osladnega poetizma. So to nekam salonske, gizdalinsko uglajene in sentimentalne stvarce brez skupnega problemskega stržena, iz večine zares samo variante na stare ter, priznajmo, že zelo obrabljene in sodobnemu človeku nezanimive teme. Večkrat je bledeča in prisiljena liričnost nezadostno nadomestilo notranje brezčuvstvenosti, in sicer spretno pisanje ne more utajiti odsotnosti stvariteljskega imperativa, pristne tvorne strasti. Tako so n. pr. „Erato“, „Jedan život“, „Umiranje jednog psa“ in „Priča“ docela neprepričevalna delca. Tudi uvodna, bojda ideološka „Gospodine moj...“ je necelovita, idejno neorganska; nejasna je tudi zaključna pesem v prozi, dasi nosi nekaj močnejših poudarkov. Najboljše so „Dijete“, „Snijeg počinje lepršati“ in zlasti „Njegova prva riječ“ z zasnutkom precejšnje dramske in psihološke vrednosti —, da le ne bi tudi teh novel habili verbalnost, motnost in starinski stil.

Radovan Košutić: *Ide mladi maj!*... Beograd 1932. 91 str.

Tej liriki bi na prvi pogled prisodil značaj otroških pesmi. No, in vendar je jasno, da se nam hoče ta knjiga predstaviti kot povsem prava, umetna poezija; tako nam na skoro sto straneh neverjetno naivno varira en sam motiv, namreč, kako „ide maj vragolan, nasmejan, kao dan obasjan, ogrejan“ — in to v izrazu in formi srednjevrstnih romantikov pred približno sto leti (Granuće zore, te zore rane — zore rane nasmejane, belom lalom uvenčane; zore rane razblistane, rujnom ružom opasane — razdragane zore rane). V tem zvončkljanju do skrajnosti preživelega pesniškega načina kajpak ni ne lirike ne kakršnekoli pristopnosti današnjemu času.

Velibor Gligorić: *Oni, koji odlaze*. Beograd 1932. 45 str.

Drobna knjižica kritike, šesta svoje vrste. Pisec razčlenja Dučićevo „Blago Cara Radovana“, Šantića, naše neohumaniste (Knežević, Velimirović, Vujić, Dvorniković i. dr.), Slobodana Jovanovića, delovanje Matice Srpske, beograj-

ski modernizem, Živadinovića in vojne spomine Veljka Petrovića. Gligorić izpoveduje nedvomen kritičen dar; je seveda marksist in zavoljo tega se pač vsakdo z vsemi njegovimi izvajanji ne bo strinjal; ali na tem mestu se je nemogoče spuščati v podrobnejšo polemiko, ki jo knjiga zahteva. Omenim naj le, da Gligorićeva, sicer dokajkrat upravičena negacija često po nepotrebnem zacika na pamflet in da bi pisec le sebi v prid lahko malo bolj pazil na umetniško višino svoje kritike.

Miroslav Golubović: *Fragmenta tragoediae belli*. Skoplje 1932. 137 str.

Avtor je kot 16letni komita leta 1915. v obrambi Beograda izgubil nogo. Umljivo je zato, da pač ni mogel podati več nego nekaj fragmentov svetovnega pokolja. Knjiga razpada v opis bojev pred Beogradom in v impresije iz bolnišnice. Prve strani so pisane nekam neživo, ali s kritičnostjo borb raste tudi pripoved. Pisatelj ni zgovoren, ponekod celo preveč vzdržen, psihološko ne zmeraj dovolj poglobljen; kljub temu je dal pretresljive scene in posebno je prodiren opis labodje pesmi starega makedonskega komite, prizor, ki simbolizira vso strašno tragiko preloma med legendarnim herojstvom patriarhalnega naroda v smrtnem boju za obstoj in med apokaliptično brezdušnostjo tehnične vojne. Bolnišnico je podal pisec lapidarno in sugestivno; najsi menim, da je ob nekaterih prilikah zamudil še nekoliko jačji poudarek idejne osnove in pacifistične poante, in to brez kvara za samo umetniško udarnost dela, je knjiga vendarle priznanja vreden dokument. Fragmentarnost pa itak ni avtorjeva krivda, ali vsaj vedno ne.

Nikola Karanović: *Na žuru*. (Humoreske.) Izdanje književne grupe „Jato“, Beograd 1932. 63 str.

Majhna knjižica umetniško kaj malo dognanih, dokajkrat feljtonskih humoresk brez pravega humorja, ki ga hoče pisec navadno nadomestiti z drastičnostjo. Sujet teh stvaric je precej nezanimiv, duhovitost ohlapna in prisiljena. Resnični, od Boga dani, elementarni humor je pač redka setev in je znabiti neka najkočljivejših, psihološko najbolj problematičnih literarnih prvin. Zdi se mi, da se pisatelj tega dejstva ne zaveda dovolj jasno in je le zategadelj izdal to malopomembno knjigo, ki nas bo ob primerjavi s Sremcem, Velikanovićem ali rajnkim Fridolinom Žolno le še bolj razočarala. Kajti k humorju ni da bi človek pristopal tolikanj lahkotno in psihološko nepodprt.

Vladimir Jurčić: *U metropoli*. Sisak 1932. 39 str.

Mladi avtor se je z izdajo te zbirke pesmi odločno prenaglil. (Ali ga je nemara premotil še zadosti povoljen sprejem njegovega nastopa v vzajemni „Liriki 1932“?) Vsekakor bi bil lahko svojo podjetnost podvrgel oni avtokritiki, katere pomanjkanje je težka vrzel te knjige. To je vseskozi programska in tendenčna poezija. To na vse zadnje še ne bi bilo nujno zlo; ali ker je Jurčiću pristna ustvarjalna emocija drugotnega pomena, kvari kajpada te pesmi trd intelektualizem, ki jim ob že omenjeni odsotnosti samokritike jemlje tisto, kar je vendar bistvo vsake pesmi: liričnost. Vem, da ima pesnik o stvari zasebno mnenje; ali to niti malo ne popravlja dejstva, da ti popolnoma racionalistično skonstruirani stih niso *umetnine*, da so brez čustvene hrbtenice. Tako torej Jurčić svojega predmeta ni umetniško izčrpal. Zaradi tega in še

zavoljo idejne revnosti, s katero pristopa k socialni snovi, je ostal le pri vnanjih manifestacijah socialnega problema, ni se dvignil nad že davno obrabljeno, šablonsko in tu kaj primitivno prikazano antitezo: jetični delavec — debeli buržuj. Vrhu tega obtežuje zbirko obilica povsem brezbarvnih, fragmentarnih in očitno slabih pesmi, ki sploh niso godne za tisk (Seljanka budi grad, Mali oglasnik, Kvart vila, Dnevni red, Radio bi!, Prodavačica u noćnom lokalu, Listonošin refren, Sluškinje iznoseći smeće razgovaraju). Nujnost avtorjeve brezbrižnosti do umetniške kakovosti so seveda sledeče neokusnosti: „Lihvaru sitom oble mješine — kapital daju jadne lešine.“ Itd. Ali naslednja prozaičnost: „Pa tko se može divu oprijet — kad ore sve rotacije, — ta štampa svuda može doprijet — spajajući svjetske nacije.“ — V posameznih odlomkih se dojmijo globlje le „Strofe o životu“, „Rodilište“, „Zavod za služinčad“ in „Težacima pod prozorom“. Skratka, Jurčić je hotel podati pesniško podobo metropole; ali ta razumarska reportaža ni umetnost in tudi socialna umetnost ne.

Ivo Brnčić.

Sinclair Lewis: Ann Vickers. Roman. Iz angleščine prevedla Stana Oblak. Izdanje „Nolit“ v Beogradu. 459 str.

To delo je izšlo istočasno z originalom v sedemnajstih jezikih. To kaže, da je roman že pred izdanjem vzbujal mnogo pozornosti v literarnem svetu. V moderni ameriški literaturi so tri imena, ki so v zadnjem času silno zatemnila vsa druga v ogromni množici piscev. Ta tri imena kažejo smer, v katero se giblje napredna ali, bolje rečeno, borbena ameriška proza. To so Upton Sinclair, John Dos Passos in Sinclair Lewis. Najradikalnejši, Upton Sinclair, je marksist in vsa njegova dela so v tem pravcu zasnovana. Dos Passos je kritičen progresivec, ki se zajeda s svojimi jedkimi mislimi v vse odtenke ameriškega velikega in malega življenja. Sinclair Lewis pa je še precej vraščen v uglajenega ameriškega meščana in se z vso silo trga iz svojega meščanskega miljeja. Z Ann Vickersovo je napravil silen korak iz te razpadajoče miselnosti konvencionalnega ameriškega povprečnjaka in je postal drzovit, v nekaterih poglavjih neustrašen kritik vsega, kar bi pravoveren in hlapčevski državljani USA nikdar ne smel napisati. Posamezna poglavja tega romana so strahovita obtožba ameriške justice, pravičnosti, usmiljenja, žurnalizma, človekoljubja in navidezne morale magnatov in vse „boljše“ družbe. Centralno osebo romana Ann Vickersovo riše z dosledno brezobzirnostjo in nam v tej predstavnici ameriških malomeščanskih intelektualek podaja izrazito sliko včasih do absurda pretirane nesmiselnosti tamošnjega šolstva, pedagoških internatov in kaotično nesoglasje vseh mogočih naziranj svobodomiselne mladine v letih pred vojno in med vojno. Ann Vickersova je tipična pojava predvojne sufragetke, revolucionarne borilke za svobodo žene in nestrpne iskalke vseh mogočih sredstev za odrešenje človeštva. In prav to je jedro tragedije te Vickersove. Ne zna se rešiti iz kaosa zapeljive, navidez humane ameriške civilizacije, v njej se pretaka nešteto tokov, ki se ne morejo združiti in ji začrtati poti: krščanstvo, humanizem, pacifizem, socializem, boljševizem — vse to jo peha iz odločnosti v neodločnost in nikjer ne more najti stika s svojo duševnostjo. V vsem tem delu pa se neprestano bori s svojo žensko naravo. Šele ko se dokoplje do službenega mesta v kaznilnico, postane njeno življenje nekako ustaljeno, dobi obliko in smisel. Posveti se samo reformaciji ameriških kaznilnic. Postane upravnica velikega, modernega zavoda za ženske kaznenke in v to strne vse